

Јован Стерија Поповић

ТВРДИЦА

ТВРДИЦА
ШАЉИВО ПОЗОРИШТЕ У ТРИ ДЈЕЈСТВА

Високоученом господину

Гаврилу Пекаровичу

медицине доктору

свом

љубезном пријатељу

посвећено

Радо т' друже дижем памјатнике

Посвећујућ' теби моје књиге.

Само немој да се ред измени,

Да памјатник ти подижеш мени.

ПРЕДСЛОВИЈЕ

После изданија *Лаже и њаралаже* многи су ми оваковог рода књига љубитељи често напомињали да не би без ползе било јошт штогод на исти начин составити, и средством печатње читатељем и читатељкам сприопштити. Ја сам истина много којешта — које обаче из неки узрока на свет изићи на може — сочинио, гдишто пак и на печатњу издао; но почем с једне стране дуговремена болест перо из моји руку истргне, с друге пак променуто званије мене за собом повуче, и нехотећу ми, морала је моја и моји пријатеља жеља неиспуњена остати. Што предстојеће шаљиво позориште на свет изилази, повод је највише овај, што сам једном с љубезним мојим пријатељем г. доктором Пекаровичем, о среброљубију беседећи, њему тврдо обећао *Твргицу* написати и, ако вредно буде, печатњи предати. Окружен теретом званија мога, за одржати пријатељу моме задану реч, морао сам при слабом составу и очију и целог воопште тела мога, тако рећи, часове красти и к сочиненију овога дјела посвећавати. Но овде нека нико не помисли да је моје намјереније хвалити се (премда су гдикоји баш овим поводом то исто напомињали), но из тога највише узрока ово наводим да се види какве је наша литература среће, гди сирјеч списатељи све силе ума свога на приватна дјела обраћају, а к сочиненију дјела једног, које се воопште целог народа тиче, само часове одоховенија, тј. у којима списатељ писајући одмора тражи (!!!), посвећавати могу. Сад какова сочиненија сљедовати морају, лако се закључити може. Но ни по чуда! Положеније бо Србаља засада је таково да, ако би се који — изузимам имућне, или оне који су у призрјенију начина живота с друге стране обезбјеђени — искључително на књигописаније отважио, и званије своје пренебрегао, лако би (да не кажем „извјесно“) до нужде и леба жељкати дошао, О чем нас не само наши, него и код сами Енглеза списатељи, као Бутлер, који је, при свем класицитету свога дивног сочиненија *Hudibras*, управо од глади скапати морао, довољно увјеравају.

Но ово као узгред. Моје је намјереније при писању *Твргице* било, узимајући навластито на расузденије мало, боље рећи никакво число комедија на нашем језику, таково дјело написати, које би читатеља или гледатеља (јер је време, мислим, да се и код нас театри заведу) на зевање не натерало, но паче часове брига и домашњи незгода пуне разгалило, а при том — ако уши слишати има — и науку живљења придодало.

Напоследак, да не помисли тко да је моје намјереније с кир Јањом народ грчки на поруганије изводити. Ја имам довољно узрока грчки род не иначе него с почитанијем предсретати, а видовит ће читатељ лако, и без мога изјасненија, примјетити зашто је ово тако уређено.

Овом приликом нужно је и нека грчка израженија, која се у дјелу овом находе, растолковати, као нпр. *παι μετρον αρεζτων* значи: умереност је полезна; *ο. τις ανανκис*, о несреће; *шкиљи*, *σκυλος*, псето; *хондро кефали*, дебела глава; *кака исџерана*, рђав посљедак; *Ο τυχη ο καιροος!* О срећо, о време; *ελεημοισήνη*, милосердије; *απελπίσις!* очајаније и пр.<оче>. друге се речи могу лако нагађати.

У Вршцу, месеца септембрија 1837.

Сочинитељ

ЛИЦА:

КИР ЈАЊА

ЈУЦА, његова супруга

КАТИЦА, Јањина кћи од прве жене

МИШИЋ, нотарош

КИР ДИМА

ПЕТАР, кућевни слуга

ДЈЕЈСТВО ПРВО

ПОЗОРИЈЕ 1.

КИР ЈАЊА (разгледа аљину), ЈУЦА (шије).

КИР ЈАЊА: Пан метрон аристон¹, красно грчко мудрост. Све сос мера, све сос мера, па ћиш доћиш до велика слава. Ама проклето садашње свет оћи све високо: оћи мамузу, оћи бал, оћи кафана, оћи свилена кадифа. О тис анангис!² Оћиш мода! Камо аспри? Гледиш на барон, гледиш на господу? Кајмено! Не знајш да ћи да пропадни свет? Нема шпекулација, нема трговина. Пошто тифтику? — бађава; пошто памвук? — бађава. Сад је дошло време да човек иди без чизму.

ЈУЦА: И то би лепо јошт било!

ЈАЊА: Што ти ту говориш, шкиљи³, море, знајш ли што је свет? Седиш како милостиво госпођа, чекаш дванаест сата да једиш, да пијш, да спаваш. Што ћиш да једиш, што да пијш? Што си стекла? Кад је било рат, кад је било кугу, да мори мало толики људи? Море, пропадниш, море, пропадниш, кукавицо!

ЈУЦА: Нисам се ни том надала да ћу код вас пропасти.

ЈАЊА: Ниси си надала, што си си надала? Да си возиш на четири коњи, да ти служи катану? Сучи рукаву, кукавицо, па чувај твоја кућа, ако мислиш да имаш леба и сол.

ЈУЦА: Кад сте ме просили, ви нисте тако говорили.

ЈАЊА: Што сум говорио? да ти држим у лутку, да ти правим маска. Није доста кад ти зовим: душо Јуцо; кад ти кажим: пили моје?

ЈУЦА: Откако сам се у кућу. довела, ви јошт нисте запитали треба ли ми штогод, и како живим. У каковим сам се аљинама венчала, у тима н данас одим. Нити марите за мене, Нити водите бригу о мени, него живим као свака последња у вароши.

ЈАЊА: О шкиљи! Не водим брига за тебе! Што ти фали код кир Јања? Имаш доста леба, лепо како земичка?

ЈУЦА: (А баш!)

ЈАЊА: Мумлиш? Оћиш да мумлиш? Што је ово? (*Донесе лебац.*) Тон дјаволон! ди је толику лебу?

ЈУЦА: Изео се.

ЈАЊА: Шкиљи немарљиво, непромотрено, изио си! Сам си лебац изио?

ЈУЦА: Па изео се у кући.

ЈАЊА: Српско хондрокефалос, не знајш граматики? Како ћи лебац сам да си једи? Ко је лебу дирао?

ЈУЦА: Шта ја знам, зар је мало у кући?

ЈАЊА: Не знаш, шкиљи, а што си газдарицу? Што сам ти узео, да чуваш кућа, или да гледиш на пенћер, на младо официр? О, сиромах кир Јања, мораш да пропадниш кроз неваљало свет!

ЈУЦА: Сад да пропадне кроз мало леба што се у кући појело!

ЈАЊА: Кучко проклето, што ми дајш ватра у моју срцу? Есмо ручали како фиршт? Есм казо да си чека већеру? Море, знајш што је то: Παν μέτρον ἀρῆσον τῆς ἀνάγκης! Кад је највећу сиротињу на овај свет, онда прави парада широко високо.

ЈУЦА: Господару, време је већ да се једанпут и ја с вама као жена са својим мужем разговорим.

ЈАЊА: Што ћиш да говориш, да ми правиш штета?...

ЈУЦА: Кад сте ме просили, ви сте мени оно обећавали што би и за грофицу много било. Ви сте мени дукате..

ЈАЊА: Ћути, ћути, шкиљи, какви дукати?! Море, крајцару, море, нема, нема, нема!

ЈУЦА: Ви сте мени дукате показивали, и свакојаким начином сте гледали да ме заслепите да за вас пођем. Ја сам се полакомила, но сад видим да сам погрешила што сам моју матер послушала, а нисам за онога пошла којег је моје срце изабрало.

ЈАЊА: За оно Јован, што седи цео дан у кафана и игра шервинцлу?

ЈУЦА: Какав је, такав је; бар је млад и моја прилика.

ЈАЊА: О, лепо! Тако си почитуи свога господар?

ЈУЦА: Ја знам да је дужност жене свога мужа почитовати, но мислим да и жена има право кад зактева да је муж љуби.

ЈАЊА: Е, то је лепо реч, то је лепо слово! Оди да ти полубим.

ЈУЦА: Није само доста устма љубити, него треба муж да пази шта му жена зактева, пак да јој чини по вољи.

ЈАЊА: Ама треба и жена да слуша свога господар.

ЈУЦА: Ја не знам у чему се ви на мене можете потужити?

ЈАЊА: Колико сум ти пута молио и правио инштанција: „Душо Јуцо, немој да си разговараш сос наше младо нотарош!“ Аја! Јуца нећи да ми чуи!

ЈУЦА: Он мене ради и не долази, него вас ради и због грчког језика.

ЈАЊА: О, шкиљи, оћиш да ми вучиш штрикла преко нос? Зашто не дођи он кад сум ја код кућу, нега све кад ја идим по моја шпекулација? Видиш како ти уватим? Море, не можиш да превариш Грку! Видиш, ја, видиш! (*Куца се њо челу.*) Нега да му кажиш да ми више не дођи у моја кућа...

ЈУЦА: Тако нико не говори ко има девојку на удају.

ЈАЊА: Што удају? Катица је дете.

ЈУЦА: Од осамнаест година.

ЈАЊА: Пак? Кад сум се ја с њену мати женио, имао сум тријанда пенди. Иха, како би госпођо Јуцо желила да донесим читава болта, да правим проклето штафирунг, да чиним парада, да држим свадба! Море, нема аспри! Море, нема, нема! Оћи да пропадни свет!

ЈУЦА: Збиља, да ми дате по форинте да се купе жице.

ЈАЊА: Какву жицу?

ЈУЦА: Катици на гитар.

ЈАЊА: Кирије имон! Колико сум крајцари већ дао кроз то проклето гитар!

ЈУЦА: Гитар-мајстор је већ пет сати због жица пропустити морао.

ЈАЊА: Да ти керверос носи гитару, да ти носи моду и моју памету! Еј, тихелај Јања, тако си кућа не течи! Не ми више говори. Нема новци!

ЈУЦА: А како ће бити с мојим шеширом?

ЈАЊА (*уљашен*): Какво шешир?

ЈУЦА: Ја мислим време је већ да ми нов шешир купите.

ЈАЊА: У, ху, ху! Па, па, па! Нову шешир! Милостиво госпођа! Кир Јања! Шешир?

ЈАЊА: Ја сам и код моје матере шешир носила.

ЈАЊА: Иди код твоју мати, нека ти купи.

ЈУЦА: Ја мислим да сте ми ви муж.

ЈАЊА: Немаш доста аљину? Оћиш широко, високо? Ох, женско дугачко коса! Море, знаиш ли да је славно диоген седио у буру?

ЈУЦА: Кад је био луд.

ЈАЊА: Што луд? Греческо славно философ луд? Непромотрено, нерасужђено! Море, да изгубиш глава за ово слово да си у Мореја. Философ, море, славно греческо диоген седио у буру и ишо без чизму.

ЈУЦА: Ваљда није имао за шта да купи?

ЈАЊА: О, хондрокефалос! Море, славно греческо цар Александер го моли да прими дукати, велики како твоје чело, философ нећи: цар го моли, философ нећи. Е, де, де! (Гумари, што ниси узио тако лепо новац, па да даш мене, да правимо лепа шпекулација).

ЈУЦА: Тај диоген, може бити, да није био ожењен, па је могао чинити што је год хотео; но ја сам ваша жена. Ја нећу да се смеје свет од мене, него да ми купите шешир.

ЈАЊА: Уха! Оћиш да се свађиш јошт сос мене?

ЈУЦА: Ја сам доста трпила. Шта ће то рећи? Кад ниси за жену, да се ниси ни женио, срам да ти буде!

ЈАЊА: Срамота на тебе и на твоју род, како почитуиш свога господар.

ЈУЦА: Ја сам чинила што је год било могуће, али видим да је то све бадава.

ЈАЊА: Душо Јуцо, што ћиш ти сос мене?

ЈУЦА: Оћу да ми шешир купите.

ЈАЊА: Ама, за име бога, нема, море, крајцари! Како да ти купим, де?

ЈУЦА: Кад немате, ја ћу да се раставим од вас.

ЈАЊА: О, шкиљи, оћиш да ми плашиш! Не си плаши Јања, море, не!

ЈУЦА: Ви сте при просидби казивали да сте капиталист од сто хиљади форинти, а сад кажете да не можете један шешир да купите. То је очевидна превара. За таково што праведно је да се жена растави. — А шта ту треба више разговора? дај ми што сам донела, пак идем мојој матери. Живићу како ми бог да.

ЈАЊА: Душо Јуцо, што си ти почела?

ЈУЦА: Што сам почела, почела! Ја видим да овде нема за мене живота.

ЈАЊА: Па то све теће за једно шешир?

ЈУЦА: Јесте, за љубав шешира.

ЈАЊА: Ама, море, што ћи тебе шешир?

ЈУЦА: Ја оћу да имам.

ЈАЊА: Е, кад оћиш баш, оћим да ти купим за једно љубав. Нега да ми даш грација три дана, да си промислим.

ЈУЦА: Шта ће...

ЈАЊА: Ама не ми говори једну реч, де, кад ти милуим, знаиш, једно слово. Оћиш да ми осиромашиш, ајде, де! Јања има новци, Јања има велико дукјану, Јања је богато човек. О, оћи да умри Јања, оћиш да вичиш: „Јао, мајки моја, да правим Јању од блато!“

ПОЗОРИЈЕ 2.

БИВШИ, ПЕТАР

ЈУЦА: Ево Петра. Можемо га послати по жице.

ЈАЊА: Да ти дјавол носи сос твоју жицу, да ти узми памет, да заборавиш! (*Петру.*) Еси скупио ону ђубру сос пијацу?

ПЕТАР: Аа?

ЈАЊА (*јаче*): Еси скупио ону ђибру?

ПЕТАР: Какву тужбу?

ЈАЊА: Твоја проклета увета! (*Виче.*) Море ђубру, ђубру, ђубру!

ПЕТАР: Убру, убру! Што не говориш људски, него се ачиш?

ЈАЊА: Пи, пи, пи, пи, како ми даје ватра у моју срцу!

ЈУЦА: Ја се чудим зашто га и држите тако стара и глува?

ЈАЊА: Хондрокефало! Оћиш младо катана, да платим пет стотина форинта? Море, памет, море, ја!... Од десет година му правим рачун...

ЈУЦА: А штету не рачунате што вам чини?

ЈАЊА: Ти си крива. Зашто ниси газдарица у своју кућу, да узмиш на ум?

ЈУЦА: Та ономад је пред вашим очима квара учинио.

ЈАЊА (*узане*): Сирома Јања, мора да пострада чрез неваљало свет!

ПЕТАР: Господару, ево једно писмо на вас...

ЈАЊА: Ко га шиљи?

ПЕТАР: Таки.

ЈАЊА (*и́родере се*): Гајдарос! Ко е посло ову писму?

ПЕТАР: Шта вичеш тако, нисам ја глув! Тир Дима је казао да му таки одговор однесем.

ЈАЊА: Кир Дима је моју пријатељ. (*Чиџа.*) О, дулос сас, кир Димо! Е, е, е, кала!... Тим, тим, тим!... Поштен човек! Кала, кала. (*Поїлеги у Јуцу.*) Душо Јуцо, иди у твоја соба, имам једна мала шпекулација.

ЈУЦА (одлази).

ПОЗОРИЈЕ 3.

КИР ЈАЊА и ПЕТАР

ЈАЊА: Ту ти писму дао кир Диму?

ПЕТАР: А?

ЈАЊА: У, што ми једиш, једили ти пси!... Ама графа ј' од кир Дима, му познаим слово. (*Гледи у њисмо.*) десет хиљада форинти, триа пер мезо, на четири месец, за едно право трго

вац, и Рошилдова облигација у залог, пе, пе, пе!!! Красно шпекулација! Харис то тео!⁴... Перо, синко, изиђи мало у авлија.

ПЕТАР: Казаћу му.

ЈАЊА: Шта ћиш да кажиш?

ПЕТАР: Да вам је по вољи.

ЈАЊА: Сметено, глуво! Изиђи у поле, кад ти кажим Ево вако, ја! (*Узме ња за руку, ња ња изведе најоље и забрави собу.*) Проклето посла! Сад да изборим новци... Охо, чекај мало! (*Забрави браџа куд је Јуца изишла.*) Е, тако! (*Оџвори сандук.*) Ама ово проклето Јуцо може да гледи кроз рупа. Кад види новци, зови поусталију, и ми убии. (*Виче.*) Душо Јуцо, душо Јуцо! Ено ћути пасјо веро! Оћи да ми убии. Кад броим цванцики да слуша: „Охо! Јања има новци! Оди, господар арамбаша, да делимо!“ (*Зайвори сандук.*) Јуцо бре,

Јуцо бре! Нећиш да си зовиш? (*Оџвори враџа.*) Јуцо, море,

Јуцо!

ПОЗОРИЈЕ 4.

БИВШИ, ЈУЦА

ЈАЊА: Псето неваљано, ди си била?

ЈУЦА: Била сам напољу.

ЈАЊА: Напоље, напоље? Ко е слушио моја шпекулација?

ЈУЦА: Ја не знам.

ЈАЊА: Не знаш, шкиљи! А ко е шушкио на моја врата?

ЈУЦА: Забога, у соби није било никога!

ЈАЊА: Никога, проклето кост, само тебе! Немаш твоја кујна, као газдарица, него да си скиташ по собу?

ЈУЦА: Забога ваљда знам шта ми је поса?

ЈАЊА: Алопу! Знаиш да изгубиш глава твога господара. Апаге, шкиљи, у кујну, ту ти теби месту! *(Ухвати је за руку, њак је испера напоље и забрави како једна њако друџа враџа.)* Проклето Ева, оћи да превари свога муж! *(Оћвори Фала Богу оћей сандук.)* Мои красни живот! *(Премеће новце, ња њосле усћане и њроћейли се мало.)* Како ми расти срцу кад видим мои лепи дукати, кад гледим мои красни талири и кад пазим велики пакли сос банку! Што ћу да му дам? Ово кажи: „Немој мене, господар!“ Ово опет виче: „Немој мене, ја сум лапа!“ Шкиљи мали, нећим да вас продам, оћим да вас котим, више, све више, ја, доведе! *(Показује врх сандука.)* Пак онда да легним, да спавам слатко! Одите ви! *(Узме банке, ња броји.)* Миа хиљада; екатон, дио, трија, тесера, пенди, екси, епта, окто, иња, дека; дијес хиљадес: трис хиљадес; тесерес хиљадес. Тесерес хиљадес то — и десет хиљада у банку. Збогом, ви други мои срци! *(Смеши се.)* Оћим да вас затворим да вас нико не дира *(Зачћвори сандук.)* Е, сад да носим на кир Диму и да иштим облигација. Охо! Има више банку! *(Оћей изброји.)* Е, е, ја сум добро трговац. Не може да фали Грку. *(Мейне новце у џей.)* Душо Јуцо! *(Одбрави собу.)* Душо Јуцо! *(Одбрави и друџа враџа.)* душо Јуцо!

ПОЗОРИЈЕ 5.

ЈАЊА и ЈУЦА

ЈАЊА: Душо Јуцо! Ја ћу да идим по моја шпекулација. Шта ћиш ти да радис?

ЈУЦА: Има се шта радити.

ЈАЊА: Да седиш овде, да се не макниш: да чуваш твоја кућа, знаиш? Кад муж иди по своја посла, добру газдарицу треба да води виршофт... Разумиш што сум казо? Да си не макниш од твоја соба. Сад ћим ја да доћим.

ПОЗОРЈЕ 6.

МИШИЋ и БИВШИ

ЈАЊА: (У! Проклето посла! Сад не смим да идим!)

МИШИЋ: Слуга сам, кир Јања! Како се находите?

ЈАЊА (*поклони се*): Фала бога, здрав сум; ама зло, зло!

МИШИЋ: Зашто зло?

ЈАЊА: Рђаву време, нема новци.

МИШИЋ: Е, фала богу кад сте само здрави! Биће и новаца.

ЈАЊА: Како ћи бити кад је неваљалу времену? Гди метиш, изгубиш; ди радиш, имаш штета, е, де! Оваква времена, откад је свету, није било.

МИШИЋ: Хе, хе, хе! Не бојте се. Нећете пропасти, кад нисте досад пропали. Та ви знате штедити!

ЈАЊА: Штедим, господин, од невоља, зашто си нема.

ЈУЦА: Заповедајте сести, господин Мишић. (*Покаже столицу.*)

ЈАЊА: А господин нотариус нећи да си дуго бави! (Проклето Ево, мора да ти дјавол носи!)

МИШИЋ (*Јуци*): Кад ме тако лепа госпоја нуди, не могу одрећи. (*Седне.*)

ЈАЊА (узме и сам столицу и тако седне да је заклонио Јуцу од нотароша).

МИШИЋ: Кир Јања, ви имате врло красну госпоју.

ЈАЊА: За мене красно, за другога ружно. (*Прейти Јуци.*)

МИШИЋ: Е, наравно да је она за вас. Ништа мање, што је лепо, оно се мора свакоме допасти.

ЈУЦА: Ви мени јако шмајхлујете.

ЈАЊА: Што се ти мешаш у наше разговор? Ти си дете, ти треба да слутиш што други паметни говори. Ајде у кујна гледај твој ручак!

МИШИЋ: О, ја молим нека остане госпоја код нас. Та с отим је пријатнији разговор што је веће друштво.

ЈАЊА: (Проклето посла!)

МИШИЋ: А гди је господична? Она се не даје видити.

ЈУЦА: Она је...

ЈАЊА (*ћресече јој*): Отишла ј... (Да ти дјавол носи!). (*Помркне на Јуцу.*) Отишла ј код своја другарица, знаите, да шије.

МИШИЋ: И то је добро дете! Само треба да јој добру прилику нађете.

ЈАЊА: Е, господин нотариус, сад је погано свет; само новци! Ето ја узео сум без крајцару, голо, сирото. Ама сад, како ти дођи у кућа, не ти пита: „Како ти је кћи!“ нега: „Колико даш?“ Откуд ћим да дам кад си нема? Морамо да пропаднимо свију.

МИШИЋ: Сад су већ другојачије почели радити. Тако јуче читам у новинама гди један момак јавља да је од двадесет и четири године, леп и добро воспитан, и жели изиграти се на лотерији.

ЈАЊА: Кирије имон! да си аусшпилуи?

МИШИЋ: Јест, и то, по мом мњенију, није ништа рђаво. Он је уредио десет хиљада лоса, по форинту сребра: десет хиљада форината. Сваком је слободно метути, и на коју девојку срећа падне, добија сместа младог мужа и толике новце.

ЈАЊА: Хе, хе, хе! Пак после, кад си не милуи, да си вучи за косу!

МИШИЋ: И за тај је случај састарано. Ако се девојка, која је трефер начинила, момку, или момак девојки не би допао, таки на овај случај добива девојка своји пет хиљада форната. Момку остаје други пет, пак се могу обоје по вољи усрећити.

ЈАЊА: Па тако, на ову начину, може и жена удата да узми?

МИШИЋ: О, дакако!

ЈАЊА: Врашко свет! Како си савија на свака хунсвутарија.

МИШИЋ: То је лепо, по мом расужденију, измишленије. Ником се не шкоди, а може се многима помоћи. Оћете ли и ви за фрајлицу узети који лос?

ЈАЊА: Лос је три цванцики?

МИШИЋ: Јест.

ЈАЊА: О, скупо, врло скупо, много новац!

МИШИЋ: Та ви можете и онако усрећити вашу господични. Но ја се задржавам, а морам јошт даље ићи. Знате ли зашто сам код вас дошао?

ЈАЊА: Кад чуим.

МИШИЋ: Познато вам је да желимо наш варошки шпитал раширити.

ЈАЊА: Чуо сам. И то је лепо од наше магистрат.

МИШИЋ: Будући да толико новаца засада у каси немамо, зато смо наумили добре људе у помоћ при овоме претпријатију позвати. Ево, дакле, листа! Изволите записати колико вам је могуће. Што више, то боље!

ЈАЊА: У! Забога и побога, господин нотариус, сад да си чини трошка на ова оскудна времену! Нема људи новци. То не може да буде. Нећи нико да да ниједну фенику.

МИШИЋ: Ево, хвала богу, скупљено је већ хиљаду форината. Дајте и ви једну хиљаду, пак ћемо лако намереније достићи.

ЈАЊА (*уилашено ја њолеги*): Хиљаду форинта? Откуд хиљада крајцара? Нема, господар нотариус, нема. Знаите да нисум видио крајцара пребијена од месец дана.

МИШИЋ: Наћи ће кир Јања, знам ја, само ако оће.

ЈАЊА: Да ми дјавол носи ако имам једна крајцара у моју кућу!

МИШИЋ: Та ви ваљда ме нећете празна отпустити.

ЈАЊА: Немам, господине, немам једна крајцара засад.

МИШИЋ: Е, фала богу, кад немате сад, биће други пут. Ја могу други пут доћи.

ЈАЊА: Што, други пут? (Проклета Ева му мигнила!) Господар нотариус, дајте то цедуља. Видим да морам да пропадним. (*Узме њеро и сиујајући к асшалу.*) Ево да жртвуим по форинта.

МИШИЋ: Охо! Мање се не прима од десет форинти.

ЈАЊА: Од десет форинта, господар нотариус? Камо толики новци?

МИШИЋ: То из моје главе не иде; него како је магистрат закључио, тако се ја владам.

ЈАЊА (Што ћим да радим? Оћим да запишим, оћим да си убиим; нећим да запишим, оћи да доћи, безобразно, више пут). Господар нотариус, ево да даим цело форинта.

МИШИЋ: Ја не могу примити, кир Јања.

ЈАЊА: Ама, ми убите: немам више сад!

МИШИЋ: Та, кажем вам, не мора од часа бити. Могу ја доћи и други пут.

ЈАЊА: (Ето, мигнила му Ево да доћи код ње!) Господар нотариус, ево да си убиим да дам два форинта на то проклето шпитал.

МИШИЋ: Кад би у мојој власти стајало, ја вам не би јамачно досађивао; али знате ко сам ја код магистрата.

ЈАЊА (*ѡружи му лисѡу*): Господар нотариус, ево ваша артија, ево моја Јуца! Макар сто пута дођите, ја немам да дам.

МИШИЋ: Та добро! Ви нисте такав човек да ћете се затезати. Нека млаћи најпре, па ћете ви, као стар, полагаано за њима.

ЈАЊА: Ја сум човек убиин. Сваку беду на моју главу. Сиромах кир Јању!

МИШИЋ (*усіане*): Како се ви тешкате, а има стотину који би желили у вашем положенију бити.

ЈАЊА: Ево ј нека носи. (Показује Јуцу.) И тако оћи шешир.

МИШИЋ (*насмеје се*): Слуга понизни, кир Јања!

ЈАЊА: Слуга понизну!

МИШИЋ (*іолазећи Јуци*): Опростите што сам вас од посла задржао.

ЈУЦА: О, молим, ви нама с отим чест указујете.

ЈАЊА: Велико чест за моју Јуцу. (*Трїне жену која је іошла Мишића усїрайїїї.*) Ашаге! (*При враїї.*) Слуга понизну!

ПОЗОРЈЕ 7.

ЈАЊА и ЈУЦА

ЈАЊА: Анатемата, анатемата!⁷ Оћиш да ми изиш глава!

ЈУЦА: Шта вам је сад?

ЈАЊА: Ти си му мигнула.

ЈУЦА: Шта би му ја намигнула?

ЈАЊА: Ти си Ево. Оћиш да превариш твог Адам. Што си му казала да имам толико новци?

ЈУЦА: Како би му ја казала оно што и сама не знам?

ЈАЊА: Не знаиш, убио ти стрела од гром, кад си слушила на врата? Ти си оно мачка што преди за фуруна, а гледи што ћи да кради. Ти си ону Езопову лисицу што вичи: „Цили мили, кир Јања!“ А овамо му метиш штранга за врат.

ЈУЦА: Забога, али шта имате сад опет против мене?

ЈАЊА: Што имам, анатемата, што имам? Оћиш да кажиш нотариусу да седи, кад човеку има своја посла! Оћиш да му кажиш: „Мене је драго, мене је чест!“ Да дођи опет?

Проклета!

ЈУЦА: Забога, та то је учтивост. Тако сви, који су најмање воспитани, раде.

ЈАЊА: О, тако ради! Да зови нотариуса на свог мужа! И јошт' да му кради десет форинта! Откуд десет форинта? Ајде подај ти, де, кад кажиш!

ЈУЦА (слегне рамени).

ЈАЊА: Па што говориш? Да ми крадиш, да пропадним? О, талас его!⁸ Да си отвори земљу, да ми гута код тако неваљало жена!

ЈУЦА: Па не морате дати, забога! Не може вам нико отети.

ЈАЊА: Видиш алопу! Да не даим, да дођи нотариус много пута, и кад није кир Јању кући, да си унтерхалтуи, а Јања да плати.

ЈУЦА Знате ли како ћете учинити да не платите? Да разгласимо једно јутро да су нас похарале пуштајје; пак онда, кад се прочује по вароши, сваки ће вас жалити, и нико вам неће долазити да вас узнемирава...

ЈАЊА: Пи, пи, пи! То је мајсторско план! Тако може и да си носи за мене једно тас по цркви. да кажу људи: „Пострадо кир Јања, ајде да го помогнимо!“ душо Јуцо, ти имаш грчко памет у глава, ти ниси од сербско род.

ЈУЦА: Мислим да се моја баба од грчког колена води.

ЈАЊА: Их, их, их! Што ми не кажиш, да ти пишам у новину? Какво елинско мудрост! Кад чуи Грку у Мореа, оћи да ти дигни у штатуа, како једна Питија. Ех, славно Греција! Једно зрно како си нађи од твога дух, тећи ето памет. Душо Јуцо, оћи да си сви Грку радуи за твој род.

ЈУЦА (*у њоласку, за себе*): да вас ђаво носи! (*Ошиде*).

ПОЗОРИЈЕ 8.

ЈАЊА (сам)

ЈАЊА (*сам*): Проклето Ева! Има више памету него ја. „Коликој изгубио кир Јања?“... „Десет хиљада форинта.“... „Ајде да го помогнимо.“ На, на, на, колико? Сто форинта. Докса си о теос! Треба да течим под мојом старостум. Имам 8 О ја нерећан!

Слава Богу!

деца... Пи! Што ми речи оно нотарош за неко лос? Оћим да узмим за моја Катица. десет хиљада форинта стрebro, лепу суму, мене пет, Катица пет. Охо! А кад кажи Катица: „Ја сам добила, ја сам господар. Папу не дам ништа“!... О, чекај, шкиљи! Нећим да ти узмим. Да узмим боље на Јуца!... Аферим, Јања! На Јуца? Дођи млад момак од двадесет и три годину да види Јуца. Он леп, Јуца лепо; он миги, Јуца миги; он си заљуби, Јуца си заљуби, теће кир Јања у купус. Проклето посла! (*Мисли се.*) Нек иди збогом ова шпекулација... Ама десет хиљада форинта у стрebro! Јања, бре, чуиш? Десет хиљада форинта стрebro! Ма тин тимин му!¹⁰ Да узмим! За Катица? Е, Катицу је дете. Да узмим за Јуцу. А оно момак? Врашко

посла! Зар ја немам грчко глава да го преварим? Анев идротос ќе поно уден: ко нећи да пробира, нећи да профитира, каже елинско мудрос!

ПОЗОРИЈЕ 9.

КИР ДИМА, ПРЕЃАШЊИ

ЈАЊА: О, кала илтете, кир Димо!

ДИМА (*ишхим ласом, лајано*): Дулос сас!... Пос пигени и дуља?

ЈАЊА: А'хара! Оћимо да паднимо свију преко нос.

ДИМА: Пистево! (*Маја руком.*) Какос керос!

ЈАЊА: О, аделфе, сваку човеку има свога радост, тећи ја сум нестрећа, сас проклетина на моја глава! Китакси, аделфе, оћи шешир, проклето широко високо, оћи свилена пантљика!

ДИМА: Пиос?

Богами!

ЈАЊА: Јуцо. Е де! Оћим да купим, оћим да си осиромашим; нећим да купим, оћи да иди проклето на нотариус, ис тон офицер, ќе та липа... Знајте садашње свету.

ДИМА: Тифлуте то филун пери то филуменом

ЈАЊА: Што? На ову кугу од време? О теос, филакси! Пропаднимо, пропаднимо! Ахара, ахара, ахамна!

ДИМА: Аделфе, оћим да ти речим на сербско слово. Знаиш што сум дошао?

ЈАЊА: За десет хиљада форинта.

ДИМА: Малиста! Тој едно... Дај го.

ЈАЊА: Ис калин кардјан, аделфе; ама знаиш греческо мудрост: То данион фронтидон анаплеон.

ДИМА: Не си брини, де! Ја, то Рошилдову писму. (*Пружи му.*)

ЈАЊА: Е, кала. (*Извади новце, љак му броји.*) Ине кала?

ДИМА: Евхаристо.

ЈАЊА: Не „евхаристо“, нега кад га вратите, ондак „евхаристо“, а саде вексла!

ДИМА: Кала, аделфе, кала.

ЈАЊА: Нисам узио интересу.

ДИМА: Кала, де.

ЈАЊА: За три месеца триста форинти.

ДИМА: Кала. *(Броји му.)*

ЈАЊА *(скупи новце, њак мейне <у> мей)*: Евхаристо. Ето векслу.

ДИМА: Евтис. *(Пошойише.)*

ЈАЊА *(гледи потпис, пак онда савије векслу, и тек што метне у џеп, опет извади и преврће.)* Тимиотатос антропос.

ДИМА: Е, есмо готови сос прва посла?

ЈАЊА: Докса си, о теос.

ДИМА: Е, да извадимо друга. Кир Јања, ја сум дошуо да ми дајш твога Катица.

ЈАЊА: Катица?

ДИМА: Катица.

ЈАЊА: Зашто иштиш ти моја Катица?

ДИМА: За едно црно око, за едно греческо нос, за едно младост што го има, и за едан поштене.

ЈАЊА: А не иштиш за новци шта има кир Јању?

ДИМА: О теос филакси! Оћи да ми си допадни девојка, оћим да си женим; нећи да ми си допадни, ис тон теон!

ЈАЊА: Кир Димо, ви сте једно паметно човеку. Оћим да вам дам Катица, да го воспитувате. Она иј младо лудо. Има мати што го воспитува за шешир, за свилена аљина, за младо офицер, а не за кујна и кецеља, да крпи издрту цаку, да носи едни ципели година дана.

ДИМА: Кала.

ЈАЊА: Ми смо људи трговци, што треба широко високо? Што ћи штафирунг, уа велико господско, не треба тра, тра, тра на свадба. Узмиш твоја млада сос мало аљину, ти једосен о теос; пак идиш у твоја кућа и гледиш твоја шпекулација као поштен човеку.

ДИМА: Ама краксите тин Катица, да видимо оћи да пођи.

ЈАЊА: Што оћи, што нећи? Мора, кад кажи папу! Да го шиљим у Атина, да пошљим у Америка, мора да иди, кад оћи папу.

ДИМА: Е, кала.

ЈАЊА: Да буди свадбу, не свадбу, да ти дјавол носи српско проклето обичај! Да буди, не да буди. Што можи да буди код кир Јању, кад оћи да пропадни! Да си венчајте на месец дана.

ДИМА: Ја сум готов, али молим да дођим сутра да си разговорим сос Катица.

ЈАЊА: Копијасете.

ДИМА: Тора препи на китазо тин дуља му. Игиените!

ЈАЊА: Дулос сас!

ПОЗОРИЈЕ 10.

ЈАЊА (сам)

ЈАЊА: Е, де де, опет једно шпекулација! Право кажи греческо мудрост: Тихи тон антропон прагмата ук еввулиа. Кир Диму и поштен човеку, не ишти новци, не ишти високо штафируг. Оћи само газдарица. Ајде де, нека има. Катицу и добра. Катицу и вредна.

ПОЗОРИЈЕ 11.

БИВШИ и ПЕТАР

ЈАЊА: Што ми квариш шпекулација?

ПЕТАР: Господару, пала нам шупа и убила коње.

ЈАЊА: Што, море, што?

ПЕТАР: Мртви коњи, нема више помоћи

ЈАЊА: Кирије имон! Убием си! *(Трчи.)* Убием си!

(Завјеса пада.)

ДЈЕЈСТВО ДРУГО

ПОЗОРИЈЕ 1.

ЈУЦА, *(мало зашм)* КАТИЦА

ЈУЦА: Ово чудо јошт нико није видио; онде се циганише и штеди гди је највећа опасност. Ако овај човек с његовом тврдоћом прође добро, то ће сваки на свету добро проћи.

КАТИЦА *(сшүүии)*.

ЈУЦА: Шта је, Катице?

КАТИЦА: Сад је већ бадава. Толико се с људма погађао и цењао, док нису коњи сасвим угинули.

ЈУЦА: Ја овакову нарав нисам јошт нигда видила: кад је у највећој нужди, гди сместа потребује помоћи, ту му јошт на памет пада погађати се! Жао ми је само таки красни коња.

КАТИЦА: Ја сам досад плакала, а свему је тому папа крив. Колико сам му говорила да погоди за шупу мајсторе, који разумевају. Аја! Оће он сам да зида, да заштеди. Сад имамо сугубу штету. Сирота, сад не могу ни аљину добити, да се једанпут и ја поновим!

ЈУЦА: Богме, он мени мора купити шешир, макар му сви по кући поцркали!

КАТИЦА: Забога, мамице, како га можете сад вређати, а знате каква му је нарав.

ЈУЦА: Шта? Зар сам се ја удала да му гледим ове зидове и да ме с бурази рани? Моја драга, кад немам мужа по вољи, бар да се по вољи носим. Он да није узео официрску кћер.

КАТИЦА: Немојте, слатка мамице! Видите, откад нисам и ја аљину променула, пак не протестирам.

ЈУЦА: Кад си луда. И одономад мије кума Перса у цркви преговорила да смо већ последње готово у вароши. Гледим друге, боже мој, накићене! Ту су ти минђуше, ту су ти валови У кума Персе капа од блонда, црвена пантљика и бео цвет; око врата ланац од две струке; аљина лила-фарб и црн појас; на врату леп бајадер, па ти стала код стола сека Јуле, мило ти је да је погледиш: А ја? Идем као мајстор Глишина жена. А, нећемо ми тако! Има Јања новаца. Казивали су мени.

КАТИЦА: То је истина да он има новаца, али кад му је таква нарав.

ЈУЦА: Пак кад му је така нарав, да одим као просјакиња? Забога, девојко, ево ти већ деветнаест година!

КАТИЦА: Ах! Мица се јошт јесенас удала!

ЈУЦА: Ако овако устраје, ти се нећеш ни удати. Ко ће тебе без новаца да узме? Ниси јошт ни оправљена као што ваља. А друго, ниси нигди ни на воспитанију била. Баш трећи дан Ускрса на јутрењу је о том био разговор. Ето, једва сам га натерала да те да учити гитар, а и то не би учинио да ниси гитар на поклон добила, и да му није гитар-мајстор дужан, од кога иначе не може да се наплати. Али која је асна кад неће ни жице да купи, па тако мораш увек последња да останеш у друштву.

КАТИЦА: Ја сам баш несрећна на овом свету! Свака се зна штеловати и унтерхалтовати, само ја јадна морам да кукам.

ЈУЦА: Зашт не пазиш како друге раде?

КАТИЦА: Ја могу три године пазити како се везе, па опет, ако ми се не покаже, све бадава.

ЈУЦА: Ајде да те ја научим.

КАТИЦА: О, кад би тако добри били!

ЈУЦА: Истина, и ја сама много не знам; но мислим да ће и толико за тебе доста бити. Свака девојка, прво и прво, мора да пази на свој штелунг. Која на то не гледи: мала, висока, сува, дебела, она није ништа. Да треба право ићи, то знаш; но најлепше ћеш право ићи ако угнеш крштине унутра. Што више, то боље.

КАТИЦА (*ћробира*): Богме лепо!

ЈУЦА: Сад одај, кораке прави ситне, но више ушироко него удугачко.

КАТИЦА (*ћробира*): Слатка мамице, ово је прекрасно! Колико сам се пута дивила мајоровици како лепо оди. Благо мени, сад ме неће у овом нико претећи.

ЈУЦА: Видиш, што је воспитаније. К воспитанију принадежи и лице. Руменило на лицу више није у моди, него бледа боја. То је сад нобл. Зато гледај да су ти увек такви образи, а не паорски: црвени. Уста увек тако држи као да би се смејати хотела, премда је код ноблеса регула ретко, али из гласа смејати се.

КАТИЦА (*ћодскакује*): Благо мени, сад сам и ја воспитана! Одсад се нећу устручавати, ма какво друштво било. (*Улаћује се.*) Молим вас, слатка мамице, научите ме јошт штогод!

ЈУЦА: То је доста за тебе.

КАТИЦА: Боже мој, доста! Зашто ми не кажете све?

ЈУЦА: Ваљда ћеш да будеш принцеца?

КАТИЦА: Али молим вас, само јошт две речи!

ЈУЦА: Шта ће мени после остати?

КАТИЦА: Боже мој, ја вам нећу ништа преотети. (*Умиљава се.*) Кажите ми, слатка мамице, медена мамице. Знате како нисам оно папи казала!

ЈУЦА: (Проклетa девојчурa!) добро. Ако ти није много наједанпут, не браним. Де, да видимо најпре ход и уста.

КАТИЦА (продуцира се).

ЈУЦА: Добро, као генералица! Сад стани. КАТИЦА (*сџане*). Гледај ми право у очи. Главу малко више, јошт више, видиш, тако да ти глава увек стоји, увек мало горе извијена. Сад, ако оћеш кога да погредиш, а ти тако гледај да ти очи к носу иду. С отим си добила, прво, живе очи; друго, нико те не зна јеси ли заљубљена или ниси, зашто увек заљубљено издају; а треће, целој персони особито одликују.

КАТИЦА (*донесе оїледало и ѓроба*): Је ли овако?

ЈУЦА Мало само очи к носу. Тако!

КАТИЦА (*џољуби је*): Слатка мамице, ви сте моја срећа

ЈУЦА: Сад како ћеш кад се станеш разговарати? Видиш, кад се с ким разговараш, треба управо да му у очи гредиш; говори не врло брзо, но непресјечно, тако да онај кој се с тобом разговара не може реда добити. Никад да не помислиш у себи: „Е, сад сам фалила!“ или „Сад сам се осрамотила!“ Како ти то на памет дође, онда си прошла, него тако говори као да си ти госпођа, а они око тебе твоје слуге. А, управо, тако и јесте, зашто иначе не би нам се мушкарци толико улагивали.

КАТИЦА: Ви добро кажете како ћу говорити, а не кажете ми шта ћу говорити.

ЈУЦА: Што ћеш говорити? Почетак разговора нека ти је увек о балу, музики, театру; ако нема тога, а ти почни о времену, о аљини, како су ти тесне ципеле, пак ето ти разговора!

КАТИЦА: Мамице, ово није врло тешко!

ЈУЦА: Кад би тешко било, откуд би толике девојке научиле? Кад се смејеш, тако намештај усне да ти се увек зуби виде. Што год чујеш, немој се чудити; зашто, ако је добро, мораш напред знати; ако је зло, не треба да разумеш.

Право, ево нам нотароша! Сад можеш таки почети.

КАТИЦА: Ах! С њиме нећу моћи.

ПОЗОРИЈЕ 2.

БИВШИ, МИШИЋ

МИШИЋ: Слуга сам понизан! (*Клања се ѓрво Јуци, џоштом Катџици.*)

ЈУЦА: Службеница!

КАТИЦА:

МИШИЋ: Ја сам чуо за неки несрећни случај. Је л' истина?

ЈУЦА: За шупу?

КАТИЦА: Ах, кукавни коњи, тако сам плакала!

МИШИЋ: То је баш штета! Ови су коњи први били у вароши. Али како се то баш тако догодило?

ЈУЦА: Знате како наша пословица каже. „Скуп двапут плаћа.“ Пређе две године правио је шупу, пак човек неће да погоди искусне људе, него оће да сам зида, да заштеди.

МИШИЋ: Е, гледајте ви, као да је убог сиром!

ЈУЦА: Он сам не зна колико има новаца. Али тако се то уселило код њега, само да не пропадне, да штеди. Тако за кукуруз дају му људи лепо пет форинта. Аја! Он оће шест. Међутим, није га нико надгледао док се није уплеснивио, те је јошт морао плаћати да га изнесу.

МИШИЋ: Но, чујем да у кући лепо живи.

ЈУЦА: О, маните га, молим вас! Ако има што сира или путера, он донде чува и јести забрањује, док се не поквари и не усмрди. Откад сам ја овде у кући, јошт се није вина на астал изнело. А у подруму има девет стотина акова.

МИШИЋ: Тако су понајвише стари људи, све се боје да неће им стићи, а то је зато што не могу да раде као што би желили. Тако сам ја познавао једнога, кој је сваки дан у кафану долазио, а никада ни крајцаре није трошио. Овај једанпут опази гди се играју карти, па, полакомивши се зар на толике новце, које се у банки наођау, упусти се и он. Богат је био, то се знало. Али да сте га видели, кад почне губити, како се стане мењати у лицу и дрктати рукама и ногама; најпоследне окрене викати: „Уха, уха!“ Како што изгуби, ђипи, пак опет седне, тако да смо ми околостојећи непрестано мислили, сад ће изданути... Но шта сте ви, господична. тако ућутали? Вами је жао за коње? Не пчелите се, купиће кир Јања друге.

КАТИЦА: Жао ми је само што се мора тако стар једити.

МИШИЋ: О, лако се може човек утјешити, кад има у сандуку дуката.

ПОЗОРИЈЕ 3.

БИВШИ, ЈАЊА

ЈАЊА (ступивипи, никоја не гледи, него ода по соби): Ху, ху, ху!

МИШИЋ: Шта је, кир Јања?

ЈАЊА: Ху! Оћи да ми удари шлогу.

КАТИЦА: Жалосна, да зовемо доктора!

ЈАЊА: Шкиљи, да ми вучиш јошт која крајцара из цепу?

КАТИЦА: Забога, да не пропаднете!

ЈАЊА: Да пропадним! Да доћи једну ветру, да ми узми за косу и да ми носи у луфту! О, моје лепо Мишка, моје лепу Галин! Сад да узмим штап, да идим да просим под мојом старостом.

МИШИЋ: Не треба тако, кир Јања. С отим шкодите свом здрављу.

ЈАЊА: Што ви говорите, господар нотариус? Шупу ми пало, кошту ми више од пет хиљада форинта; коњи ми пођинули: две хиљаде форинта! дајте ми тога човеку који може да изгуби толики новци на овим временом, дајте ми, де! Сиромах Јања, твоју је срећу црно! Да узмиш штап, да идиш код цркву, да седиш и иштиш крајцара кроз твоју нестрешу.

МИШИЋ: А ко ће да чува што је остало код куће?

ЈАЊА: Шта има код кућа? Празно дувар, три дрви, два столица.

МИШИЋ: И они девет стотина акова вина с једним окованим сандуком.

ЈАЊА: (Проклето Ево!) Лако је да си посмејавате сос старом човеком. Еј, господар нотариус, какво црна штета!

МИШИЋ: Штета је велика, особито онаки добри коњи, у целој вароши им није било пара.

ЈАЊА: Сад лежи мртво, барем да може да си посоли месо, нега да го једи пси забађава. Ох, кајмено Јања, кака истерна, кака истерна!³³

КАТИЦА: Слатки папа!

ЈАЊА: Не ми говори слатку папу, ми говори горку папу, ми говори нестрешну папу, ми говори папу што ћи да ти увати грозницу; папу, што ћиш да пропаднеш; тако ја, како едну велику галију на широку мору.

МИШИЋ: Зашто се ви печалите онде гди се можете помоћи?

ЈАЊА: Да си помогним?! Да правим другу шупу, да купим други коњи, што ћим после да једим с моју децу?

МИШИЋ: Чекајте да вам кажем што стоји у новина. Један је изнашао у Берлину нов неки начин луфтбалон правити и то искључително коњском машћу. Зато се сад обз³³ Рђав последак.

нањује, ако кој има такове масти, нека се јави, може имати за центу хиљаду форината сребра. Како су ваши коњи дебели, изићи ће три центе; па ћете не само штету надокнадити, него јошт и профитирати.

ЈАЊА: Ели то истина, господин нотариус?

МИШИЋ: дођите код мене, кад год хоћете, пак ћу вам исте новине дати да се сами уверите.

ЈАЊА: Пи, пи, пи! Господин нотариус, то је добра шпекулација!... да купим више коњи, па да и гоим и после колим Каква лепа профита!

МИШИЋ: (Овај је луд!) Баш зато и јесте тако велика цена тој масти, што је од царства строжајше запређено да се нико под живу главу не усуди марву своју убијати, јер би се тако коњи, који су на велику ползу људма, умалили. Него, како се случајно код вас догодило, ви сте врло сређан човек.

ЈАЊА: Пи, пи, пи! Право кажи греческо мудрост: „Ди — ј нестрећу, ту — ј и стрећу.“ Знаите што, господин нотариус, оћим и ја да начиним једно луфтбалон и да идим у Америка. Читао сум едно старо мудро греческо књига да тамо има толико злато и бисер колико пасуљ у Европа.

МИШИЋ: Јест, тамо има неке птице које легу бисер.

ЈАЊА: Ух, ух, ух! Како је ту слатку реч. Оћим и ја да проћим свет под мојом старостум.

КАТИЦА: Забога, папа, шта вам сад пада на памет!

ЈАЊА: Ћути, шкиљи! Оћим и тебе да донесим зрно бисер и златну минћушу, знајш! Сирото моје Мишко и Галин, нису могли да ми носи живу у Америка, да ми носи мртву. Господар нотариус, ви сте паметно муж што сте ми једна лепа шпекулација казали. Ви мора бити да сте Грк.

МИШИЋ (*смеши се*): То може лако бити.

ЈАЊА: Е, што сум казао? Право Грк, право грчко памет! Кад проћим преко Атина, да вас пишим у вивлиотека; и кад си вратим из Америка, да вам донесим једна лула, турска, лепа, и за моја Јуца шешир.

ЈУЦА: Не знам ја кад се вратите, него ви мени сад да купите.

ЈАЊА (*разројачи се*): Пусто широко, високо! Имаш, море, памету у твоја глава?

ЈУЦА: Прикладно питање!

ЈАЊА. Ти немаш памету у глава, ти имаш у главу ћубру! Море, видиш колика штета у кућу, море? Што ћиш да си китиш? Скини штримфли и ципели, кукавицо, и прави тамо блато да крпимо шупа.

ЈУЦА (*ћоћлегу у Мишића*): Кад би била Јуца луда.

ЈАЊА: Луда? Ко ради, онај луд? Ко си кити, паметно? О, проклето немарљиво свет, мораш да пропадниш! Море, оћи да ти гази сиротиња и нестрећа, тако ја, како бесно коњ трава зелена!

ПОЗОРИЈЕ 4.

БИВШИ, ПЕТАР

ЈАЊА: Ето моја верна Петра. — Синко Перо, да сучиш рукава и дериш Мишко и Галин, да си помогнимо у наша невоља. Јеси разумио?

ПЕТАР: А?

ЈАЊА: Проклету уву твоју! (*Мишићу.*) Добро слуга, све слуша, ама га то био бог што нећи да чуи Гумари!³⁴ (*Виче.*) Да наоштриш ножу и да дериш Мишку и Галину.

ПЕТАР (*иледи ја*): Сад и коње да дерем! Господару, ја сам доста свакојаке послове извршивао, али сад и поганије да дерем? То, богами, неће бити!

ЈАЊА: Проклето, невоспитано, наједено, напијено! Што си ти мене?

ПЕТАР: А?

ЈАЊА: У, како ми баца ватра у срцу! Јеси ти моју слугу?

ПЕТАР: Како не би подигао уку, кад сад оћеш да ме под старост начиниш што није ни мој дед ни прадед био?

ЈАЊА: Нећи да ми разуми, угурсуз! Примиш ти од мене плаћа?

ПЕТАР: Кад сам примио крајцаре?

ЈАЊА: Проклету твоју језику! Ама, море, примиш сваку годину рачун.

ПЕТАР: Шта ће ми сапун! Који оће, нека дере и без сапуна, ја му не браним, али Петар неће.

ЈАЊА: Оћиш да си свађиш сос мене?

ПЕТАР: Шта велиш?

ЈАЊА: Убио ти мати божија, сос једна проклештина на моја глава! (*Виче ишо јог може.*) Што ћиш ти код мене?

ПЕТАР: Та шта вичете тако, нисам ја глув! Ено неки људи чекају тамо на врати. Не знам какав разговор имају.

ЈАЊА: (Тој шпекулација.) Господин нотариус, имате воља да идите у вашу кућу?

МИШИЋ: Ја се врло радо са вашом госпојом и господичном разговарам, зато ћете ми допустити да се још мало позабавим.

ЈАЊА: (Хунсвутско посла!) Ја имам моја једна шпекулација.

МИШИЋ: О, изволите ви, ја вас нећу узнемиравати.

ЈАЊА: (Нећи да ти чуе, проклету веру!) Господар нотариус, нећите мало да видите како је пала шупу?

МИШИЋ: Мало после изићи ћу да видим тај несрећни случај.

ПЕТАР: Ајде, господару, чекају људи!

ЈАЊА: Шта ми једиш, једили ти пси! Иди кажи не треба ми шпекулација никаква. (Ох, дјаволска посла!) Господар нотариус, оћите ви да се дуго бавите код Јуцу?

МИШИЋ: О, тако ћу изићи да видим шупу.

ЈАЊА: Сад ћим ја да доћим. (*Оћиме с Пејром.*)

МИШИЋ: Чудан старац, како се он за сваку маленкост заузима!

ЈУЦА Тако ме, видите, по цео дан чангриза и једе.

КАТИЦА: О, он је врло добар човек, верујте!

ПОЗОРИЈЕ 5.

БИВШИ, ЈАЊА

ЈАЊА (*враћти се*): Катицо, и ти, душо Јуцо, идите мало у ваша соба, имам једно мало разговор сос господар нотариус.

КАТИЦА: Оћемо, папа! (*С Јуцом оћиме.*)

ЈАЊА: Господин нотариус, да ми опростите што ћим да вас питам: зашто долазите ви у моја кућа?

МИШИЋ: Ко не би у вашу кућу Долазио, која је од најпоштенији и најотличнији у овом месту?

ЈАЊА: Моја је кућа поштено, и ја сум поштен човек. Ама, знајте, не си сложи нешто. Видите, господин нотариус, ја вас поштуим како једно паметно муж, ама, знајте, имам млада жена, а свет је хунсвутско. Зашто да правим срамота на моја кућа?

МИШИЋ: Кир Јања, ја мислим да ви о мени нећете сумњати. Ваша је госпоја чесна и поштена жена, но ви имате јоште и једну кћер.

ЈАЊА: Катица је дете.

МИШИЋ: Прекрасно дете, тако да би се сваки праведно у њу заљубити могао. Ја би имао једну прилику за њу, и то је прави узрок зашто ја тако често к вама долазим.

ЈАЊА: О, господин нотариус, имам већ прилика за њу. Кир Диму, мој стари пријатељу, човек поштен, вредно трговац...

МИШИЋ: Забога, за њега да дате вашу господичну кћер?!

ЈАЊА: Зашто не, господин нотариус, човек кој има трговашко дух у себе!

МИШИЋ: Добро, забога, али онако стар.

ЈАЊА: Што му фали, не иди у кафана.

МИШИЋ: И то није највећа добродетел у кафану не ићи.

ЈАЊА: Не игра биљар.

МИШИЋ: Како ће да игра, кад је грбав?

ЈАЊА: Не зна минуто, не зна тајч, не зна калуп, паши своја кецеља, па чува своја кућа, као поштен човек.

МИШИЋ: Забога, кир Јања, немојте тако строго поступати с вашом кћерју! Та, фала богу, ком ћете и ви, њу једну имате, подајте је за њену прилику. Зашто да се не усрећи кад вам је могуће?

ЈАЊА: Што могући? Ето сум већи пропао, немам ништа, оћим да просим. Што ви говорите, господин нотариус, на ова штета, на овој свет? О теос, филакси, морамо да пођинимо свију!

МИШИЋ: Кир Јања, ја вас молим, немојте да вучете грех на вашу душу; немојте је давати старом кир Дими!

ЈАЊА: Господин нотариус, ви мене увређивате! Шта фали моју Јуцу?

МИШИЋ: Е, шта ви узимате вас? Ви сте човек јошт млад, особито у снаги, и лепи. Ко може кир Диму с вама сравнити? Ви и он... знате, како кажу Грци... као Аполо и Вулкан!

ЈАЊА: Пи, пи, пи, пи! Какво лепо реч, право елинско! — Кој ту момку што би тео моја Катица?

МИШИЋ: Оћете да вам истину кажем?

ЈАЊА: То си знаде. Да го познаим.

МИШИЋ: Тај је момак Мишић нотарош.

ЈАЊА (*lega ĩa*): Господин нотариус! Што ви говорите?! Не може да буде.

МИШИЋ: Зашто, кир Јања?

ЈАЊА: Ви сте човек господин, вама треба много новци.

МИШИЋ: Колико ми треба, толико могу заслужити.

ЈАЊА: Ама, оћите леп штафирунг и латура.

МИШИЋ: Онако као што кир Јања може учинити.

ЈАЊА: Ама, ма тон теон, не може кир Јању ништа! Што ви мислите, господин нотариус, кир Јања има дукате? Проклето оно дукат, да ма гори на пупку, ако имам!

МИШИЋ: (То је млого!)

ЈАЊА: Ако оћите без крајцару, ајде де, ама за новци нема сиромах кир Јања. Камо стрећа да може да ископа две акове дукате, да да вама сто, Катици сто, да будете стрећни!

ПОЗОРИЈЕ 6.

БИВШИ, ПЕТАР

ПЕТАР: Господару, не могу људи више да чекају.

ЈАЊА: Господин нотариус, сад сте чули моје план, можете исти кући.

МИШИЋ: Рад сам мало видити шупу.

ЈАЊА: Кала, кала. (*Пеџру.*) Водићеш господин нотариус код шупу да види коњи. Он ће ти показати како треба да си дери кожа. Он је учено муж, зна елински. (*Оџице.*)

МИШИЋ: Ха, ха, ха! Леп ми занат дао! Али, чекај мало, старче, уватићу ја тебе! (*Пеџру.*) Гди ти је господична?

ПЕТАР: Шта велите, господине?

МИШИЋ: Овај је добар за тајни разговор. (*Да му један-два десетџака.*) На, иди пиј штогод!

ПЕТАР: О, вала богу, од пет година видо и ја среберњака у руци!

МИШИЋ (*јаче*): Па како живиш овде у кући?

ПЕТАР: Као наопако. Мој Грк, да може, он би и пару своју продао и у новац учинио. Сад да му дерем цркотине! Нек му дере његов отац. Ја, богме, нећу, макар он пукџ!

ПОЗОРИЈЕ 7.

ПРЕЂАШЊИ, КАТИЦА

КАТИЦА: Овај се с вама разговара, господин Мишић, а не зна да га је мој отац викао. (Петру.) Чича Перо, иди брже. Тражи те господар.

ПЕТАР: Наћи ћу ја мајсторе за коже, колико год оће, тек моја рука неће приступити. (Ошуге.)

МИШИЋ: Овај све о коњма бригу води. Сирома, поплашио се да и не мора дерати, но ја сам крив што сам старца на то навео.

КАТИЦА: Зар то није истина, господин Мишић, што сте му казали?

МИШИЋ: То сам ја измислио.

КАТИЦА: Забога, зашто сте га варали?

МИШИЋ: Та то је благодјejаније човека утјешити, који оће да падне у очајаније. Камо срећа да је то сва штета!

КАТИЦА: Зар се јошт што догодило?

МИШИЋ: Говорио сам с вашим господином оцем о вама.

КАТИЦА: О мени? Каквим поводом?

МИШИЋ: Случајно у разговору. Најпоследње дође реч о вашој будушћој срећи. Знате ли за кога намјерава ваш господин отац вас дати?

КАТИЦА: За кога?

МИШИЋ: За кир Диму.

КАТИЦА: Ви са мнош шалу проводите.

МИШИЋ: На моју чест вас уверавам да је то истина што вам кажем.

КАТИЦА: Може бити да се он шалио?

МИШИЋ: То може бити, ал' не верујем. Он мисли да је то најбоља прилика за вас, будући да не треба новаца дати.

КАТИЦА: Сад већ могу веровати. Боже мој, боже мој, ја не знам на што ће ова његова тврдоћа изићи.

МИШИЋ: Је ли истина да је тако сирома?

КАТИЦА: Маните га збогом, откад га знам, јошт се није никад пофалио, него све уздише, као да је свет на њега пао.

МИШИЋ: Дакле, ја вам честитам вашу будушчу срећу!

КАТИЦА: Ви ме с отим обеспокојавате, но ја знам да неће ни он против моје воље баш тако поступати.

МИШИЋ: Заиста, шкода би и било, ваша младост, ваша лепота...

КАТИЦА: Ја сам несрећна!

МИШИЋ: Господична, смем ли слободно с вама коју реч пробесједити?

КАТИЦА: Нашто то, господин Мишић, ви сте нашој кући најпријатнији гост.

МИШИЋ: Ова реч „најпријатнији“ даје ми повод оно изјавити што би иначе тешко изрећи могао. Господична, ја сам доста вашу доброту и ваша преизрјадна качества у самоћи уважавао, и њима се дивио, данас је прилика објавити вам да су мене прелести ваше преумилно обузеле, и да би будушче шчасије моје несносно било, кад би судбина пакосно укратила с вама дне живота делити.

КАТИЦА (уздане.)

МИШИЋ: Ви видите, господична, да ја љубов моју к вама доста просто и без употребленија текстова из романа изражавам, но с отим мислим да што је језик простији, то су чувства природнија. Од вас, дакле, сада очекивам, смем ли зацело жељи мојој надежду давати. — Ви ћутите?

КАТИЦА: Господин Мишић, ја вас као разумног и отмјеног господина особито почитујем.

МИШИЋ: Мени је ово доста. Ја знам да највећим пријатствијама овде од вашег господина оца надати се имам, но познато је да се тек таква љубов као знатна почитује и у три части романа издаје гди је бракосочетаније на какав год начин припећено било. Што је више овакови пречага, ви знате, то је пријатнији роман. Но, доста овога, ево вам госпође мамице.

ПОЗОРИЈЕ 8.

ПРЕЂАШЊИ и ЈУЦА

ЈУЦА: Шта мислите, шта је мој старац учинио?

КАТИЦА: Жалосна, да није само штете?

ЈУЦА (*Мишићу*): Има ли овај пасош своју важност?

МИШИЋ: Овај нема свога печата, не може дакле ни достојности имати.

ЈУЦА: Е, сад, гледајте на што га његова тврдоћа наводи! Из превелике штедње обичај има сваки печат с писма које добива скидати и наново у шипку претварати, да восак не купује. То је, дакле, и јуче радио. Сад, како је до тога дошао да и с пасоша печат скине, ил' је, може бити, његов глуви слуга то учинио, не знам, доста је то што је пре негде, спремајући се на пут, кој до неколико дана предузети мора, пасош извадио и сад га без печата налазим.

МИШИЋ (*разгледа пасош*): Хе, хе, хе! То је јамачно слуга учинио, видећи грдно велики печат овде, и хотећи своме господару у штедењу притећи. Хе, хе, хе! Шипка воска може се за петнаест крајцара добити, а за овакови пасош мора платити форинту.

ЈУЦА: И што је свеће потрошио за то, и што је једанпут с такви воском писмо, наравно, слабо запечативши, векслу једну изгубио! Ја вам кажем, господине, кад би хотела приповедати све његове будаласте послове, могла би се читава књига написати.

ПОЗОРИЈЕ 9.

ЈАЊА с кесом у руци уи́рчи, БИВШИ

ЈАЊА: Кајмено, кајмено! Забога и побога, пропао сум!

КАТИЦА: Забога, шта је ово?

ЈАЊА: Пустаљије, пустаљије!

ЈУЦА: Гди?

ЈАЊА: Побегли су, господин нотариус, ми помозите! Оћим да пођиним.

МИШИЋ: Али шта се то догодило усред подне?

ЈАЊА: Украдили ми новци.

МИШИЋ: Ко, ко?

ЈАЊА: Пустаљије!

МИШИЋ: Ја вас не разумем.

ЈАЊА: Ево, дошли обешењаке чивути да мења новци. Имао сум две-три дукате, као сиромаш човек. Како-тако, променио сум. Е, сад дођи други, оћи цванцики што има мати божија. Ајде, да им дам. Пет крајцари на једно парче, лепу профит! Донесим ова кеса да избира. Они бира, ја гледим; они бира, ја гледим. Видим да све једи карталцетли из цепу, е, мислим, боле га срцу. Кад плати и отиди, броим моја кеса, нема двадесет форинта стробру!

МИШИЋ: Е, гледај ти сад! Да не будете погрешили пређе кад сте кесу бројали?

ЈАЊА: Није, господин нотариус: две стотине форинта стрebro, бројо сум десет пут. Него сум нестрећа. Оћим да пропадним. Хуј, господин нотариус, зашто нећете да тражите пустаљије? да вам дам... то је вашу дужност!

МИШИЋ: Ја не могу веровати да су вас могли тако преварити: та ви сте Грк!

ЈАЊА: Грк? Господин нотариус, то је био Чивут!... Кирије имон, Рошилдову облигацију! Нестрећну Јању, кајмено! *(Оћирчи.)*

МИШИЋ: Ово опет штогод значи.

ЈУЦА: Ево му послови!

МИШИЋ: Ту би требало помоћи. *(Поклонивши се, ѿође.)*

(Завјеса пада.)

ДЈЕЈСТВО ТРЕЋЕ

ПОЗОРИЈЕ 1.

ЈАЊА (сам ода по соби)

ЈАЊА: Јања, Јања, у нестрешна си се планета родио, Јања, оћиш да пропадниш као Велизариос, што пише греческо мудрост. Шупу ти пало, убила ти скупы коњи! Кукуруз си покварио, толики новцы коштуи. Чивутин украли двадесет форинта стребро, и Рошилдова облигација од кир Дима од хиљада форинта стребро. То и штета што не си може да плати. Што ћиш сад? Да будеш сиромах Ирос под твојом старостом, као што кажи мудро греческо слово, да будиш сиромах Јања. Да чекаш крајцара, и не добииш, и да умреш од глада. Доћи кир Диму, ишти своја облигација, што ћиш да му даш? Да ти баци у процесу да изгубиш твоја кућа. Охо, охо! Стани, Јања! То је зло, велико зло, већ си паднио у вода, рука чини тапа, тапа; вода чини упа, упа, теће си се удавио, теће пропаднио. Нега да си убиш. Како си убиш? Да напуним пушка, пу! Убио си Јања. Ајде да го визитирамо. Охо! То ниа добро план. Да купим штранга, оскудну времену. Докса си о теос! знам што да радим, да украдим од Јуца мало сарачику, што прави белила, па да се отруим, то не коштуј ништа, и не прави ларма. Тако да умрим, да пропадним, кад немам живот!... Збогом, зелено свет, сад си ми горко, ох, нећи Јању више да ти види! Збогом моја шпекулација, оћи Јању да си пођини! Ох, тамо да умрим (*показује сандук*), да јоште видим мои срци (*отвори сандук*). Моје лепе жуте дукате, моје беле талире, збогом! Оћи Јању да вас остави, да не идите на процес, ама оћи да умри сос вас, сос моју срцу (*затвори сандук*). Сад да сакриим кључ, да нико не узми моји лепи новцы. (*Чује се лупа на врати.*)

ЈАЊА: Ко-ј то?

ЈУЦА (*иза сцене*): Отворите!

ЈАЊА: Што ћиш?

ЈУЦА: Отворите, имам да вам штогод кажем.

ЈАЊА: Не могу, имам посо. (Фришко да си отруим, док није провалила врата, шкиљи.)

ЈУЦА: Бре, отворите! Истекло нам толико сирће!

ЈАЊА: Каимено! (*Отвори брзо врати.*)

ПОЗОРИЈЕ 2.

ЈУЦА и БИВШИ

ЈАЊА: Ко је истеко сирћету?

ЈУЦА: Чича Пера како је заврно славину, не знам, доста да је отишло по акова.

ЈАЊА: Ди-и Петру? Ди-и хидру паклену, ди-и керверос код Плуту, ди-и да го таки труим.

ЈУЦА: Ено се тамо забунио, али бадава, сув песак све попио.

ЈАЊА: Ох гром, ди си да га убиш! (Отрчи.)

ЈУЦА: Добро нам је пошао напредак! Ако овако устраје, таман ћу до шешира доћи.

ПОЗОРИЈЕ 3.

ЈАЊА (*вуче ПЕТРА за уво*), ЈУЦА

ЈАЊА: Овамо, какадемоне, овамо, нечисто дух, род сос фуриа! Ко-ј диро сирћету?

ПЕТАР: Та шта ме вучете за уво, нисам скот!

ЈАЊА: Ко-ј истеко сирћету, проклету пас?

ПЕТАР: Та маните ме! Јесам ли вам говорио стотину реди: Господару, купите другу славину, ова се сасвим ојела, биће штете. „Немам новци, синко.“ Ево, сад је боље.

ЈАЊА: Јошт ми се посмејана, проклето нечисто демон! Оћи да ми секира. Нечисто дух, знајш да ти сад исечим у моја фурија!

ЈУЦА: Али, забога, докле ћете га држати да вам толику штету прави?! Није ли вам се кукуруз због њега покварио, нисте ли стотину друге штете због њега имали?

ЈАЊА: Ама му правим рачун.

ЈУЦА: Шта вам је асна од рачуна, кад не можете да се наплатите?

ЈАЊА: Право кажиш, душо Јуцо! Да отерам угурсуз што ми прави штета. Чуиш, неваљало дух, ниси виши мои слугу!

ПЕТАР: А?

ЈАЊА: Дјавол ти изио, нећиш више да ми бациш жеравица у моју срцу! (*Донесе један велики прџокол.*) Ево тефтеру: „Осамнаести јули погоди Петру Јованов слуга, за година по тридесет форинта.“ Је ли тако, угурсуз?

ПЕТАР: Шта велиш?

ЈАЊА: Керверос! Пошто си погођен за година?

ПЕТАР: Ја не знам ни сам, зашто нисам јошт никада новце примио.

ЈАЊА: Керверос! Ја то тефтерија! Ту је сву рачун. *(Виче.)* Тридесет форинта!

ПЕТАР: Ајде нек буде тридесет.

ЈАЊА: Примио си једанпут пет грошики, дека пенди крајцарија; други пут осам грошики, икуси тесера; једанпут по форинта, тријанда. Једанпут екси крајцарија; једанпут шест грошики, дека окто крајцарија. Окто ће екси, дека тесера; ће тесера, дека окто; ће периди, икуси трија. Дио, ће ена, трија, ће трија, екси; ће дио, окто; иња, ена фијуринија, ће тријанда трија крајцарија. Една форинта и тридесет и три крајцара. Е ли тако?

ПЕТАР: Шта?

ЈАЊА: Примио си една форинта, четрдесет три крајцара.

ПЕТАР: Ајде, добро.

ЈАЊА: Сад, разбио си две тањире, два форинта.

ПЕТАР: Ја!

ЈАЊА: Кад си тео да си удави Мишка, оцеко си улару и начинио штета една форинта тридесет крајцара.

ПЕТАР: А?

ЈАЊА: За Мишку улар, форинта тридесет крајцара.

ПЕТАР: Господару, шта ти говориш?

ЈАЊА: Што ми правиш штета? Што не дрешиш лепо, као поштен човек?... Изио си една кобасица, тридесет крајцара... Кад си тела да си пали шупу, узео си шафољица сос млека и угасио ватра; два форинта тридесет крајцара. Сос вода си гаси ватра!... Кад си био у виноград сос надничар, изгубило си једну сикиру, тридесет крајцара... Кад си носио путуња, пуко кајшу и просуло си толику кљук, пет форинта... Сломио си точку на кола, опет пет форинта... Сад си ми просо сиркјету, три аков по десет форинта, тридесет форинта. У сума: дио - дека ефта, саранда епта; ће ена трианда трија крајцарија, саранда окто ће сарнда трија крајцарија. Јоште си ми дужан ти мене осумнаест форинта, тридесет три крајцара. Разумиш?

ПЕТАР: Шта велиш?

ЈАЊА: Ти си мене дужан осумнаест форинта четридесет четири крајцаре.

ПЕТАР: Добро, одби ми од плаће.

ЈАЊА: Дјаволско дух, преко плаћа! Како ћиш да ми платиш?

ПЕТАР: Господару, ја те служим верно, ево има једанаест година, па сад да сам ти јошт дужан, то је сасвим чивутски!

ЈАЊА: Ха, Чивут, Чивут! Ти си посло Чивут да ми кради новци и Рошилдова облигација и ш нима делиш. Пустаљио, дај мои новци!

ПЕТАР: Шта велиш?

ЈАЊА: Си чини глуво! Новци дај, кад ти кажим лепо!

ПЕТАР: Па плати ми, де, како знаш! Ја сам задовољан.

ЈАЊА: О, чекај угурсуз, идим да ти дам на магистрату, да ти обеси, знајш?

ПЕТАР: Добро, бар да знам код кога сам служио!

ЈАЊА: Оћиш да ми вучиш штрикла? Чекај! Душо Јуцо, ид<и>м на магистрат, да го веша. Нега да го чуваш да не побегни. Разумиш? (*Ошиге.*)

ПЕТАР: Богати, госпођа, шта мисли овај мој господар?

ЈУЦА: А бог би га знао.

ПЕТАР: Та да га је псето толико година служило, пак опет би требало другојаче да поступа. Али ништа! Ја видим моје добро јутро. Него дај ми бар да једем штогод.

ЈУЦА: Право кажеш. Да попијем и ја кафу, док се није вратио. (*Огу.*)

ПОЗОРИЈЕ 4.

МИШИЋ (ступи)

МИШИЋ: Е, кир Јања, сад сам те уватио! Сад ћемо видети оће л' се моја жеља испунити или не. Проклети Грк, како је тврд! Пре би, чини ми се, душу испустити волио, него иједну крајцару издати. Но добар је мој гениј. Или ћу ја достићи што желим, или ће се Јања другојаче окретати!

ПОЗОРИЈЕ 5.

БИВШИ, ЈАЊА (*наило сџуџи, за њим*) КАТИЦА

ЈАЊА: Еј, нестрѣнну Јања, еј нестрѣнну Јања!

КАТИЦА: Али, забога, шта се догодило?

ЈАЊА: Ми <у>био бог!

МИШИЋ: Шта је, кир Јања?

ЈАЊА: Нестрећу, нестрешу... Мењо сум дукате, и добио фалишни банки. (*Луџа се њо челу.*) Ух, ух, ух!

МИШИЋ: Кир Јања, мени је жао да вас морам обеспокојавати. Но ви знате да сам ја у служби, ја сам зато од магистрата и послат, да вас у варошку кућу водим.

ЈАЊА: Свако и шала проклето ди-ј човек у нестреша. О талас Јања, о талас Јања!

МИШИЋ: Мислите ви да ја шалу проводим? Ту се ви варате.

ЈАЊА: Шта ћете ви, господин нотариус, сос мене?

МИШИЋ: Заповест је да морате са мношћи.

ЈАЊА: Зашто? Ја сум човек поштен... О, моје лепе дукате, о, моје лепе дукате!

МИШИЋ: Да сте ви поштени, о том нема сумње, но видите, код вас се нашле фалишне банке, ви морате одговарити.

ЈАЊА: О, тихи, о керос! Ама ја го нисум правио, де, ја сум човек прост.

МИШИЋ: То не иде у рачун.

ЈАЊА: Треба да ми магистрату јошт плати штета, чрез тако угурсузу.

МИШИЋ: То можете у суду казати.

ЈАЊА: Пак сад што ћите ви сос мене?

МИШИЋ: да идете у варошку кућу.

ЈАЊА: У варошка кућа? Па што ћи после да буде?

МИШИЋ: Ако се докаже да су банке заиста фалишне, изгубићете сво добро, и можете доћи на робију.

ЈАЊА: Вас молим, господин нотариус, оставите ми да држим ненија³⁹ на мои дукати! Не ми плашите под моју нестрешу забађава!

МИШИЋ: Мислите ви да је моје намјереније вас само плашити? Ни најмање. Гледајте само ко је на врати.

ЈАЊА (*ошвори враџа, њак се сиресе*): У! Два пандуру! Господин нотариус, то-ј лепо, то је трговашки, да ми терате сос пандура под моју старосту?

МИШИЋ: Ви ћете са мношћи, а они за нама.

ЈАЊА: Ама ја нисум нигда био у магистрат.

МИШИЋ: Верујем, и врло ми је жао да се тако догодило.

ЈАЊА: Знајте шта, господин нотариус, да кажите да нисам кући, и да прођи та ствар без мене.

МИШИЋ: То је против мога званија, ја то учинити не могу.

ЈАЊА: Ајде, болесну сум, имам колика.

МИШИЋ: Болест у оваковим случајевма не екскузира.

ЈАЊА (*узме ја на сирани*): Оћите да ми пустите, да добијети једна лепа јабука од мене?

МИШИЋ: Не смем, кир Јања.

ЈАЊА: Да вам дам пет форинта.

МИШИЋ: Оставите се ви тога.

ЈАЊА: Ево да си убиим, да вам дам један дукат.

МИШИЋ: Не Могу ја то чинити.

ЈАЊА: Господин нотариус, ја сум немеш!

МИШИЋ: Ово је ствар криминална.

ЈАЊА: Ја сум курија немеш, како ви смете да дођите у немешка кућа? Знајте да вас не поштуим, да узмим сабља, да вас сечим како шафран.

МИШИЋ: И ја, кад вас не би као познатог кир Јању уважавао, могао би вас у гвожђе сместа оковати.

ЈАЊА: Кирије имон! Господин нотариус, какво је то слово?

МИШИЋ: Драги кир Јања, ви знате шта је цар, и царска заповест. Ко против цара иде, може ли се надати милости?

ЈАЊА: О истонома ту патрос! Кукавно Јањо, што ћиш да пострадаш! Господин нотариус, има ли какво помоћ за мене?

МИШИЋ: Никакве.

ЈАЊА: Ама, молим си, господар нотариус, имајте елејмосини⁴¹, помозите ми! Сиромах човека!

МИШИЋ: Овде је све бадава.

ЈАЊА: Господин нотариус, ево овде имам сарачику, пустите да си отруим.

КАТИЦА: Забога!

МИШИЋ: То није слободно! Знате, кад је ко затворен, свако му се средство из руку узима, с којим би себи живот могао узети.

ЈАЊА: О, талас Јања, што ћиш да пострадаш како Диоген у Коринт! Господин нотариус, немојте да ми убијте моја шпекулација. Ја сум човеку трговац.

МИШИЋ: Ајдете, кир Јања, пролази време.

ЈАЊА (*клекне*): Тако вам вашу добру духу, господин нотариус, немојте да ми убијте! Ја сум човеку стар!

КАТИЦА: Али, господин Мишић!

ЈАЊА: Катицо, моли господин нотариуса, он ти милуи, моли го да ми опрости!

КАТИЦА: Та, забога, он није правио банке!

ЈАЊА: Нисум, тако ми моја трговина. да бог да да не профитирам нигди, ако знајм да правим банку.

КАТИЦА: Гледајте, помозите мом папи!

ЈАЊА: Помозите, господин нотариус, та ја сум ваш човеку, ви се много пута сос моја Јуца разговарате.

МИШИЋ: Видите како је то зло, кад немате свога код магистрата.

ЈАЊА: Та ви сте мој, господин нотариус! Ви сте казали да милуите моја Катица.

МИШИЋ: Ја и сад то кажем.

ЈАЊА: Ево, узмите га!

МИШИЋ (*погледа на Катицу*): Ја вам за то особито благодарим. Но треба најпре и господичну запитати.

ЈАЊА: Оћи она, ја знаем, она мене слуша. Ели, Катицо, ти мене слушиш? Ово је добру прилика. Господин нотариус је човеку паметно, учено, зна елинска историја.

МИШИЋ: А, друго, ви и то знате како је сад обичај у свету.

ЈАЊА: Оћи новци? Немам, господин нотариус, пропао сум, изио сум све сос проклета нестрећа.

МИШИЋ: Кад нема, шта ћемо и ми, да умремо од глади? Ајдете, кир Јања, у варошку кућу.

ЈАЊА: О, талас его! Ајде да вам дам ове фалишне банке за миразу.

МИШИЋ: да ја одговарам?

ЈАЊА: Ама, ви сте човеку учену. (*Извади банке, ња му њрѡа у њеј.*) Узмите Катица, има пет хиљада три стотине форинта.

МИШИЋ: То су фалишне банке, кир Јања.

ЈАЊА: Ама вам поклоним, де! Не иштим да ми вратите. да вам дам и Рошилдова облигација од кир диму, од хиљаду форинта стребро.

МИШИЋ: Гди је?

ЈАЊА: Она што су ми украли проклети Чивути.

МИШИЋ: Шта ћу с њоме?

ЈАЊА: Кад си нађи. Узмите, господин нотариус молим вас, ви сте једно паметно муж. Катицо, оди овамо. Ево, да будете стрећна. (*Блајосиља њ.*) Катицу је моја добра девојка. Видите, она ћути, она оћи. Ево да вам дам евлогименон, да буди свадба у недеља.

МИШИЋ: Више из љубови к вашој господични кћери примам њену руку.

ЈАЊА: Е кала, кала, само да не идимо у магистрату.

МИШИЋ: Нећемо ићи. Но поклањате ли ви нама ове банке и облигацију јамачно?

ЈАЊА: У! Господин нотариус, скупо време!

МИШИЋ: Ја могу вашу господичну кћер и не узети.

ЈАЊА: Е, кад сум казао, казао да-ј просто! Ја сум господар од моје слово. Само да не идим у проклето мађистрат. Пропао сум. Ајде нека иди све. Ја видим да је моју планету од гар. Господин нотариус, ви сте моју зет!

МИШИЋ: Јесам, и допустите ми да с вама друкчије мало проговорим. Они Чивути, што су вас поарали, уваћени су.

ЈАЊА: Што? А ди су новци?

МИШИЋ: Код мене. Ја сам таки послао момке у потеру, који су срећно како дукате, тако и Рошилдов папир нашли...

ЈАЊА: Господин нотариус, то су моји дукати.

МИШИЋ: Ви сте и мени поклонили.

ЈАЊА: О, теос филиакси! Ја сум вама банки поклониио.

МИШИЋ: Без који се не могу дукати повратити.

ЈАЊА: Оћите да ми отмите са сила?

МИШИЋ: Што један поклања, други, кој прима, не отима.

ЈАЊА: Знајте што, господин нотариус? Та ми смо род; ајде да делимо.

МИШИЋ: Боже сохрани! Ви сте и мени једанпут поклонили, ја моје право не дам.

ЈАЊА: Ама оћу да подигним на вас процесу.

МИШИЋ: Шта вам драго, мене неће процес ништа стати.

ЈАЊА (*gūio īa īlegu*): Господин нотариус, усред моја невоља имам ћеф да пишим једна историју.

МИШИЋ: Какву историју?

ЈАЊА: Како је српско глава преварила греческо мудрост.

ПОЗОРИЈЕ 6.

ЈУЦА, БИВШИ

ЈУЦА: Знате шта је ново на сокаку? Кир Дима банкротирао.

ЈАЊА: Што, море, што?

ЈУЦА: Ено запечатали му дућан.

ЈАЊА: Кирије имон! Десет иљада форинта!

МИШИЋ: Шта?

ЈАЊА: Кајмено, пропаднили ми! Еј, Јања, син од Танталос, сад си сасвим пођинио!

МИШИЋ: Али како сте му могли, забога, толике новце поверити?

ЈАЊА: Како да му не дајм, трија пер мезо? Ево гу анатематос!

ПОЗОРИЈЕ 7.

КИР ДИМА, БИВШИ

ЈАЊА: Оглигора, оглигора! Пујне та аспра?

ДИМА (*īpесе īлавом*): Кака истерна!

ЈАЊА: Ама, ис то онома ту теу, аспра, бре, аспра!

ДИМА: Ден ине!

ЈАЊА: О куга ди си, да прођиш кроз моју уву и изиђиш кроз његова уста! десет хиљада форинта, бре!

ДИМА (*маја руком*): Епајсун. Знаиш што, кир Јања? Да ти речим на српско једну слово. Сум дошуа, да ми дајш Катица, нега да ми дајш и аспри.

ЈАЊА: Да ти дајм кугу, да си давиш, да ти дајм сабља, да си колиш; да ти даим сарачику, да си труиш. Анатемате! Ох, моји лепи десет хиљада! Ох, мој бели десет хиљада!

МИШИЋ: Видите, лепо каже српска пословица: „Скуп више плаћа.“ Да нисте жалили за шталу, не би вам коњи пропали; да се нисте на интерес полакомили, не би толике новце изгубили. Скупоћа вам је више штете него асне причинила.

ЈАЊА: Кир Јања, имаш уво да чуиш? Кир Јања, имаш памет да разумиш? Проклето свака шпекулација сос много интерес и мало капитал! Уу! (*Сиресе се.*) десет иљада! Ух, ух, ух! Оћи да ми увати шлогу... Право има! Нек ми увати за око, да не видим моја нестрећа на овум светом, да не видим она куга (*показује на Диму*) што ми изио моје лепе новце! Ахара, кир Јања, ахара; не ахара, нега ахамна.

